

DZP

więcej niż prawo

Status prawny rzeczy w tranzycie morskim

Jacek Stokłosa
Senior Associate

Szczecin, 9 czerwca 2016 r.

Status prawny rzeczy – kluczowe zagadnienia

- Umowa sprzedaży
- Umowa przewozu
- Konosament
- Prawo właściwe
- Umowa ubezpieczenia (o tym przy kolejnej okazji)

Międzynarodowa
sprzedaż towarów:
informacje ogólne

Międzynarodowa sprzedaż towarów: informacje ogólne

- **Konferencja ONZ o Umowach Międzynarodowej Sprzedaży Towarów („Konwencja”)**
  - 85 państw jest stronami Konwencji
  - Na mocy Konstytucji RP stanowi źródło prawa bezpośrednio obowiązującego w polskim porządku prawnym
  - Ma zastosowanie z mocy samego prawa, o ile zachodzą właściwe przesłanki (umowa, podmioty)

- **Artykuł 1 [Kiedy stosujemy Konwencję?]**
  - Konwencję stosuje się do umów sprzedaży towarów zawartych między stronami mającymi siedziby handlowe w różnych państwach:
    - (a) jeżeli państwa te są stronami Konwencji; lub
    - (b) jeżeli normy międzynarodowego prawa prywatnego wskazują na ustawodawstwo państwa -strony Konwencji, jako prawo właściwe. [*wiele państw złożyło zastrzeżenie, że nie czuje się związane tym punktem*]

Międzynarodowa sprzedaż towarów: informacje ogólne

- **Artykuł 3 [Dostawa towarów jako sprzedaż]**
  - Umowy na dostawę towarów przewidzianych do wytworzenia lub wyprodukowania będą uważane za umowy sprzedaży, jeżeli zamawiający przyjął na siebie obowiązek dostarczenia zasadniczej części materiałów niezbędnych do ich wykonania lub wyprodukowania

- **Artykuł 4 [Czego Konwencja nie dotyczy?]**
  - Konwencja reguluje zawarcie umowy sprzedaży oraz prawa i obowiązki stron, wynikające z takiej umowy. W szczególności nie dotyczy ona:
    - (a) ważności umowy; oraz
    - (b) skutków, jakie może mieć umowa w odniesieniu do własności sprzedanych towarów

Międzynarodowa sprzedaż towarów: informacje ogólne

- **Artykuł 4 [Czego Konwencja nie dotyczy?]**
  - Po pierwsze, z zakresu konwencji zostały wyłączone sprawy z tytułu odpowiedzialności sprzedającego za spowodowaną przez towar śmierć lub utratę zdrowia jakiejkolwiek osoby. A *contrario*, wszelkie roszczenia o naprawienie szkody o charakterze majątkowym mogą być dochodzone na podstawie Konwencji
  - Po drugie, w zakresie prawa własności (skutków rzeczowych) w grę wchodzi zastosowanie innego prawa. Jakiego? Prosta odpowiedź brzmi - wybranego przez strony
  - Jeżeli strony prawa nie wybrały, pojawia się konieczność zastosowania norm kolizyjnych, czyli PPM albo konwencji międzynarodowych dot. transportu morskiego
  - Kwestia jest w gruncie rzeczy nieco teoretyczna (ponieważ Konwencja przyjmuje fikcję, że wydanie rzeczy, czyli realizacja zobowiązania, a przejście własności to odrębne zdarzenia; tymczasem, zgodnie z art. 155 § 1 k.c., umowa sprzedaży lub inna umowa zobowiązująca do przeniesienia własności rzeczy co do tożsamości oznaczonej przenosi własność na nabywcę, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej albo że strony inaczej postanowiły)

Międzynarodowa sprzedaż towarów: informacje ogólne

- **Artykuł 6 [Autonomia stron]**
  - Strony mogą wyłączyć zastosowanie Konwencji albo, z pewnymi ograniczeniami, uchylić bądź zmienić jej postanowienia

- **Artykuł 9 [Zwyczaje, praktyki handlowe]**
  - Strony są związane wszelkimi zwyczajami, które uzgodniły, oraz ustaloną między nimi praktyką
    - O co chodzi? Najlepszym przykładem są formuły handlowe Międzynarodowej Izby Handlowej – **Incoterms** (aktualnie w wersji z 2010 r.), odnoszące się do obrotu towarowego w handlu międzynarodowym (szerzej poniżej)
    - Ich zastosowanie najczęściej odbywa się w dwojaki sposób: **inkorporacja** do umowy bądź **odesłanie** (interpolacja). To, że umowa podlega Konwencji, nie wyklucza zastosowania Incoterms, co może jednak rodzić pewne komplikacje

Międzynarodowa
sprzedaż towarów:
zapłata ceny

Międzynarodowa sprzedaż towarów: zapłata ceny

- **Artykuł 58 [Moment zapłaty ceny]**

- (1) Kupujący powinien zapłacić cenę wtedy, gdy zgodnie z umową i Konwencją sprzedający stawia do jego dyspozycji towary bądź dokumenty pozwalające nimi rozporządzać, chyba że uzgodniono inaczej. Sprzedający może uzależnić wydanie towarów lub dokumentów od takiej zapłaty
- (3) Kupujący nie jest obowiązany do zapłaty ceny, zanim nie miał możliwości zbadania towarów, chyba że uzgodnione sposoby dostawy lub zapłaty nie dają mu takiej możliwości

Międzynarodowa
sprzedaż towarów:
ryzyko utraty
rzeczy

Międzynarodowa sprzedaż towarów: ryzyko utraty rzeczy

- **Artykuł 67 [Przejście ryzyka utraty rzeczy]**

(1) Jeżeli umowa sprzedaży przewiduje przewóz towarów i sprzedający nie jest zobowiązany do wydania ich w określonym miejscu, ryzyko przechodzi na kupującego z chwilą wydania towarów pierwszemu przewoźnikowi

Jeżeli sprzedający obowiązany jest do wydania towaru przewoźnikowi w określonym miejscu, ryzyko nie przechodzi na kupującego zanim towary nie zostaną wydane przewoźnikowi w tym miejscu

Okoliczność, że sprzedający upoważniony jest do zachowania dokumentów umożliwiających rozporządzenie towarami, jest bez znaczenia dla przejścia ryzyka

- Towary muszą być wyraźnie zidentyfikowane dla celów umowy, w przeciwnym razie ryzyko nie przechodzi

Międzynarodowa sprzedaż towarów: ryzyko utraty rzeczy

- **Artykuł 68 [Przejście ryzyka utraty rzeczy – sprzedaż towarów w tranzycie]**
  - Co do zasady, w odniesieniu do towarów sprzedawanych w trakcie przewozu ryzyko przechodzi na kupującego z chwilą zawarcia umowy

- **Artykuł 69 [Przejście ryzyka utraty rzeczy – pozostałe warianty]**
  - (1) W przypadkach nieobjętych artykułami 67 i 68 ryzyko przechodzi na kupującego z chwilą odebrania przez niego towarów lub, jeżeli nie uczynił tego we właściwym czasie, z chwilą gdy towary zostały postawione do jego dyspozycji
  - (2) Jeżeli jednak kupujący obowiązany jest odebrać towary w innym miejscu niż siedziba handlowa sprzedającego, ryzyko przechodzi wtedy, gdy nastąpić ma dostawa, i kupujący wie, że towary są postawione do jego dyspozycji w tym miejscu

Międzynarodowa
sprzedaż towarów:
przykład nr 1

Międzynarodowa sprzedaż towarów: przykład nr 1

- **Przykład nr 1**
  - Sprzedający z siedzibą w Chinach
  - Kupujący z siedzibą w Polsce
  - Chiny i Polska są stronami Konwencji, więc znajduje ona zastosowanie w braku innego porozumienia stron
  - Strony mogą wyłączyć Konwencję lub umówić na formuły Incoterms albo w inny sposób
  - Jeżeli strony wyłączyły Konwencję i nie wybrały prawa, wówczas zgodnie z Rozporządzeniem Rzym I właściwe będzie, co do zasady, prawo chińskie
- **Co z umową przewozu?**
  - W braku wyboru prawa, zgodnie z Rozporządzeniem Rzym I umowa przewozu podlega, co do zasady, prawu, w którym znajduje się siedziba głównego organu zarządzającego przewoźnika. Subsydiarnie: prawo państwa miejsca dostawy

Międzynarodowa
sprzedaż towarów:
przykład nr 2

Międzynarodowa sprzedaż towarów: przykład nr 2

■ Przykład nr 2

- Kupujący z siedzibą w Hiszpanii;
- Sprzedający z siedzibą w Polsce
- Hiszpania i Polska są stronami Konwencji ONZ, więc znajduje ona zastosowanie w braku innego porozumienia stron
- Jeżeli strony wyłączyły Konwencję i nie wybrały prawa, wówczas zgodnie z Rozporządzeniem Rzym I właściwe będzie, co do zasady, prawo polskie (czyli Konwencja)

■ Co z umową przewozu?

- W braku wyboru prawa, zgodnie z Rozporządzeniem Rzym I umowa przewozu podlega, co do zasady, prawu, w którym znajduje się siedziba głównego organu zarządzającego przewoźnika. Subsydiarnie: prawo państwa miejsca dostawy

Formuły handlowe
Międzynarodowej
Izby Handlowej
Incoterms 2010

Formuły handlowe Międzynarodowej Izby Handlowej Incoterms 2010

- Odnoszą się do obrotu towarowego w handlu międzynarodowym;
- Są w praktyce łatwiejsze do zrozumienia niż Konwencja, prostsze i nieco bardziej szczegółowe
- Nieco inaczej rozkładają też ryzyka niż przepisy Konwencji;
- Najpopularniejsze z nich to:
  - **EXW (*ex works*):**
    - Ex works – od zakładu. Dostawa / sprzedaż następuje w momencie **wystawienia towaru do dyspozycji (rozładunku) na magazynie sprzedającego**. Przy zastosowaniu tej formuły kupujący organizuje cały transport i ponosi koszty. Zobowiązany jest także do dokonania odprawy celnej eksportowej. Najwygodniejsze dla sprzedającego
  - **FOB (*free on board*):**
    - Dostawa / sprzedaż następuje **po załadunku na statek w macierzystym porcie sprzedającego**. Ten ostatni ponosi obowiązek zorganizowania transportu, poniesienia opłat celnych i portowych przy załadunku. Kupującego obciążają wszelkie koszty, które musi uiścić.

Formuły handlowe Międzynarodowej Izby Handlowej Incoterms 2010

- **CRF (*cost and freight*):**
  - Dostawa / sprzedaż następuje **po załadunku na statek w macierzystym porcie sprzedającego**. Kupujący jest odpowiedzialny za zawarcie umowy i opłacenie ubezpieczenia towaru (od momentu załadunku, czyli na czas transportu i rozładunku)

- **DAP (*delivery at place*):**
  - Dostawa / sprzedaż następuje w momencie **postawienia do dyspozycji (rozładunku) przez odbiorcę na statku we wskazanym porcie docelowym**. Do tego momentu Sprzedający ponosi wszystkie koszty i ryzyka. Koszt oraz ryzyko rozładunku są po stronie kupującego. Najwygodniejsze dla kupującego

Konosament

Konosament

- W praktyce frachtujący nie zawiera z przewoźnikiem odrębnej umowy, lecz przewoźnik wystawia konosament.

- **Informacje ogólne**
  - Konosament – dokument, dowód przejęcia przez przewoźnika oznaczonego w nim ładunku, który zawiera legitymację dla uprawnionego posiadacza do dysponowania tym ładunkiem oraz do jego odbioru;
  - Cechy charakterystyczne konosamentu:
    - **jednostronne zobowiązanie przewoźnika** do wydania osobie uprawnionej oznaczonego w nim ładunku
    - **domniemanie** przyjęcia na statek ładunku w ilości i stanie, jaki został w nim wskazany
    - **dowód** zawarcia umowy przewozu między stronami, jednak nie może zmieniać jej treści
    - może być wystawiony pomimo niezawarcia umowy przewozu

Konosament

- **Konosament jako papier wartościowy**
  - Konosament jest towarowym papierem wartościowym;
  - Niezależność konosamentu od papieru, na jaki go wystawiono, tj. możliwość zbycia bądź zastawienia towaru w czasie przewozu.

- **Odpowiedzialność przewoźnika (w polskim kodeksie morskim)**
  - Rozpoczyna się z chwilą wystawienia konosamentu lub w dacie w nim określonej;
  - W Polsce nie jest objęty odpowiedzialnością okres pomiędzy przyjęciem ładunku a rozpoczęciem ładowania oraz, odpowiednio, między zakończeniem wyładunku a wydaniem ładunku odbiorcy.

Konosament

- W transporcie międzynarodowym istnieją trzy konkurencyjne zbiory zasad:
  - **Reguły Hasko-Visbijskie** (1924), czyli Konwencja międzynarodowa o ujednostajnieniu niektórych zasad dotyczących konosamentów, podpisana w Brukseli 25.08.1924 r., zmieniona protokołami brukselskimi z 23.02.1968 r. oraz 21.12.1979 r. (Polska jest stroną)
  - **Reguły Hamburskie** (1978), czyli Konwencja Narodów Zjednoczonych o przewozie towarów drogą morską (Polska nie jest stroną)
  - **Reguły Rotterdamskie** (2008), czyli Konwencja Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowego przewozu towarów, w całości lub częściowo, drogą morską. Podpisana przez Polskę w 2009 r. Nie obowiązuje jeszcze (tylko 3 kraje ratyfikowały tę konwencję)
- Niektóre państwa nie przystąpiły do żadnej z ww. konwencji i stosują prawo krajowe (np. Chiny)

Konosament: Rodzaje

- **Konosament załadowania i przyjęcia do załadowania** (art. 130 i 131 k.m.)
  - Kryterium rozróżnienia: czy ładunek faktycznie załadowano na statek
  - Konosament przyjęcia do załadowania potwierdza, że przewoźnik przyjął ładunek (*received for shipment*)
  - Konosament załadowania potwierdza, że ładunek został załadowany, celem przewozu, na konkretny statek, w określonej dacie, tj. określa datę załadowania, wysyłki towaru (*shipped, on board*)
- **Konosament czysty i nieczysty (brudny)**
  - Kryterium rozróżnienia: zawarcie w konosamencie klauzul restrykcyjnych;
  - Przewoźnik może umieścić w konosamencie odpowiednią uwagę, jeżeli zewnętrzny stan ładunku lub jego opakowania budzi zastrzeżenia (art. 137 § 1 k.m.) lub przewoźnik może odmówić wpisania do konosamentu zadeklarowanych danych, tj. ilości, miary, wagi, jeśli ma podstawę do podejrzenia, że dane te nie odpowiadają stanowi faktycznemu (art. 137 § 2 k.m.)
  - Konosament czysty (*clean bill of lading*) nie zawiera klauzul stwierdzających wadliwość towaru. Potwierdza zatem, że ładunek został przyjęty w dobrym stanie (zewnątrznym)

Konosament: Rodzaje

- **Konosament liniowy i czarterowy**

- Kryterium rozróżnienia: warunki wykonywania przewozu
- Konosament liniowy: związany z zawieraniem umów bukingowych, warunki przewozu zawarte są w treści konosamentu
- Konosament czarterowy: przy żegludze nieregularnej, odbywającej się na podstawie umów czarterowych, treść umowy określona jest czarterem. Konosament odsyła do postanowień czarteru

- **Konosament zwykły, przeładunkowy i bezpośredni**

- Zwykły: określenie, że towar będzie transportowany przez oznaczonego przewoźnika, konkretnym statkiem, do konkretnego portu
- Przeładunkowy: wystawiany, gdy statek, na który załadowano towar, nie transportuje go do miejsca przeznaczenia, a przewoźnik ma przeładować towar na inny statek
- Bezpośredni: obejmuje sytuacje przewozu kombinowanego (część transportu odbywa się drogą morską, część np. lądową) bądź transport ładunku odbywa się cały czas drogą morską, ale różnymi statkami (przeładunek w portach pośrednich) – art. 138 i 139 k.m.

Konosament: Rodzaje

- **Konosament elektroniczny**
  - Jego stosowanie możliwe tylko jest tylko jeśli dwie strony wyrażą taką wolę
- **Konosament imienny, na okaziciela i na zlecenie**
  - Imienny: transport towarów nieprzeznaczonych do dalszego obrotu, kiedy odbiorca jest z góry znany (przeniesienie praw następuje przez przelew wierzytelności, cesja)
  - Na okaziciela (przeniesienie praw następuje przez przeniesienie posiadania)
  - Na zlecenie załadowcy lub wskazanej przez niego osoby (przeniesienie praw z konosamentu poprzez indos)

Kontakt

Jacek Stokłosa
Senior Associate

T: +48 61 642 49 70

M: +48 660 440 315

E: Jacek.Stoklosa@dzp.pl

Domański Zakrzewski Palinka sp. k.

Warszawa

Rondo ONZ 1 | 00-124 Warszawa
T: +48 22 557 76 00 | F: +48 22 557 76 01

Poznań

ul. Paderewskiego 8 | 61-770 Poznań
T: +48 61 642 49 00 | F: +48 61 642 49 50

Wrocław

ul. Gwiaździsta 66 | 53-413 Wrocław
T: +48 71 712 47 00 | F: +48 71 712 47 50

www.dzp.pl

www.linkedin.com/company/dzp